

ชื่อเรื่อง	โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาข้อเสนอแนะในการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนกรณีการดำเนินการด้านเทคโนโลยี (สิทธิดิจิทัล)
ผู้วิจัย	นายบัณฑิต หอมเกษ
หน่วยงาน	สำนักงานคณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ
ปีที่ทำวิจัยเสร็จ	2565

บทคัดย่อ

งานวิจัยชิ้นนี้มุ่งศึกษากรอบบรรทัดฐานสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศและแนวปฏิบัติที่ดีสำหรับการส่งเสริมและคุ้มครองสิทธิมนุษยชนที่เกี่ยวข้องกับเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารออนไลน์ (สิทธิดิจิทัล) และจัดทำข้อเสนอแนะสำหรับประเทศไทย โดยเน้นศึกษาเชิงลึกในประเด็นสิทธิในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต เสรีภาพในการแสดงออก และสิทธิในความเป็นส่วนตัว โดยใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ ประกอบด้วย การศึกษาเอกสารการสัมภาษณ์เชิงลึก และการประชุมกลุ่มย่อย

ผลการวิจัยพบว่า กรอบสิทธิมนุษยชนที่ปรากฏในตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศที่มีอยู่นั้นยังสามารถตีความเพื่อปรับใช้ในยุคดิจิทัลได้ ภายใต้หลักการที่ยอมรับในทางสากลว่าสิทธิมนุษยชนที่บังคับใช้ในทางออฟไลน์ ยังมีผลบังคับใช้ในทางออนไลน์ด้วย

เมื่อพิจารณาบริบทของประเทศไทย พบว่า กรอบรัฐธรรมนูญได้รับรองสิทธิมนุษยชนที่ค่อนข้างสอดคล้องกับตราสารสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศอยู่ ซึ่งสามารถนำมาปรับใช้ในทางออนไลน์หรือกับเทคโนโลยีได้ แต่อาจจะมีบางประเด็นที่จำเป็นต้องทำให้ชัดเจนขึ้น เช่น สิทธิในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และสิทธิในการมีความคิดเห็นกับเสรีภาพในการแสดงออก เป็นต้น นอกจากนี้ การศึกษาเชิงลึกใน 3 ประเด็น พบว่า 1) สิทธิทางอินเทอร์เน็ต ยังไม่ได้ถูกรับรองว่าเป็นสิทธิมนุษยชนหรือสิทธิพลเมืองในรัฐธรรมนูญและกฎหมายไทย แต่ในทางปฏิบัติ ประเทศไทยได้มีการดำเนินการเพื่อให้ประชาชนสามารถเข้าถึงอินเทอร์เน็ตได้อย่างทั่วถึงผ่านกฎหมายและนโยบายต่าง ๆ ที่มีอยู่ 2) ประเด็นเสรีภาพในการแสดงออก โดยเน้นไปที่การจำกัดเนื้อหาทางออนไลน์นั้น พบว่ามีทั้งส่วนที่ก้าวหน้าในเรื่องของการพัฒนาหลักประกันเชิงกระบวนการสำหรับการปิดกั้นเนื้อหาทางออนไลน์ แต่ก็ยังมีส่วนข้อกังวลเกี่ยวกับการดำเนินคดีต่อการเผยแพร่เนื้อหาทางออนไลน์ โดยเฉพาะต่อการแสดงออกที่เป็นการวิพากษ์วิจารณ์รัฐบาลและสถาบันทางการเมือง โดยส่วนหนึ่งเป็นผลมาจากกฎหมายที่คลุมเครือ ตลอดจนอัตราโทษที่ไม่ได้สัดส่วน และ 3) สิทธิในความเป็นส่วนตัว โดยเน้นไปที่ประเด็นการสอดส่องโดยรัฐ พบว่า ยังมีช่องว่างของกรอบกฎหมายในการคุ้มครองสิทธิความเป็นส่วนตัวในมิติของการสอดส่อง และยังพบข้อท้าทายเกี่ยวกับการสอดส่องแบบลับ ซึ่งยากที่การตรวจสอบและเป็นอุปสรรคในการแสวงหาการเยียวยาของผู้ที่ได้รับผลกระทบ

งานวิจัยชิ้นนี้ จึงได้เสนอแนะให้มีการตรากฎหมายรับรองสิทธิในการเข้าถึงอินเทอร์เน็ต และ ทบทวนกฎหมายเกี่ยวกับการจำกัดเนื้อหา และการสอดส่อง ให้มีความชัดเจน แน่นนอน คาดหมายได้ และสอดคล้องกับพันธกรณีด้านสิทธิมนุษยชนระหว่างประเทศ ตลอดจนมีกลไกตรวจสอบและเยียวยาผู้ได้รับ ผลกระทบจากการถูกละเมิดสิทธิดังกล่าวอย่างมีประสิทธิภาพ

คำสำคัญ สิทธิดิจิทัล, สิทธิทางอินเทอร์เน็ต, เสรีภาพในการแสดงออก, สิทธิความเป็นส่วนตัว, การสอดส่อง